

Στόχοι και κατευθύνσεις στη διαπολιτισμική εκπαίδευση

Ενότητα 5: Η διαχείριση της εκπαιδευτικής
ετερότητας στην Ελλάδα, την Ευρώπη
και αλλού

Αναστασία Κεσίδου, Επίκουρη Καθηγήτρια Α.Π.Θ.
Τμήμα Φιλοσοφίας & Παιδαγωγικής

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Διαχείριση της εκπαιδευτικής ετερότητας στη διεθνή πραγματικότητα

- Οι λύσεις που προτάθηκαν για τη διαχείριση της εκπαιδευτικής ετερότητας στις ευρωπαϊκές αλλά και στις υπερατλαντικές χώρες παρουσιάζουν πολλές ομοιότητες:
- Τάση αφομοίωσης
- Έμφαση στη μάθηση της δεύτερης γλώσσας με κόστος συνήθως την απώλεια της μητρικής
- Η συνηθέστερη πρακτική \Rightarrow επιπλέον διδασκαλία μητρικής γλώσσας, ενώ η υπόλοιπη εκπαίδευση γίνεται στη γλώσσα της χώρα υποδοχής
- Για τα παιδιά που δεν ξέρουν τη γλώσσα της πλειοψηφίας λειτουργούν προπαρασκευαστικά τμήματα με στόχο την κατάκτηση της κυρίαρχης γλώσσας για την ένταξή τους στο σχολικό σύστημα.

Διαχείριση της εκπαιδευτικής ετερότητας στην Ελλάδα

- Τα διοικητικά μέτρα που έχουν ληφθεί μπορούν να διακριθούν στις εξής τρεις περιόδους:

1) Η δεκαετία του 1970

2) Ολόκληρη η δεκαετία του 1980 έως το 1996

3) Από το 1996 έως και σήμερα

(Νικολάου 2011: 175-176)

Η δεκαετία του 1970

- Καμία αντίδραση από την πλευρά της πολιτείας για τα προβλήματα των μειονοτήτων
- Η ένταξη στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα αντιμετωπίζεται ως υπόθεση των ίδιων των παλιννοστούντων παιδιών και των οικογενειών τους και όχι ως θέμα του σχολείου.
- Κυριαρχεί η ιδεολογία *melting pot* («χωνευτήρι» = επιδίωξη για εξομοίωση των παιδιών αυτών με τα παιδιά της κυρίαρχης ομάδας).

(Μάρκου 1997: 61-62)

Η δεκαετία του 1980 έως το 1996 (1)

- Η εκπαιδευτική πολιτική περνάει στη λογική της λήψης αντισταθμιστικών μέτρων (Δαμανάκης 2002:57)
- ίδρυση των «Τάξεων Υποδοχής» στην πρωτοβάθμια και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση ⇒
 - ✓ λειτουργούν μέσα στις σχολικές μονάδες αλλά με ειδικό ωρολόγιο πρόγραμμα
 - ✓ εντατική διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας για γρήγορη ένταξη στο «κανονικό» σχολικό πρόγραμμα
 - ✓ «αφομοιωτική-αντισταθμιστική πολιτική»

Η δεκαετία του 1980 έως το 1996 (2)

- 1982 \Rightarrow θεσμός των «Φροντιστηριακών Τμημάτων»:
 - ✓ ενισχυτική διδασκαλία σε όσους παλιννοστούντες μαθητές επιθυμούσαν να παρακολουθήσουν σε αυτά
 - ✓ διδασκαλία ελληνικής και ξένης γλώσσας, Φυσικής, Χημείας και Μαθηματικών
 - ✓ παρακολούθηση των μαθημάτων της τάξης του κανονικού σχολείου και παράλληλη άσκηση σε ολιγάριθμα τμήματα στα μαθήματα που παρουσίαζαν δυσκολίες

Η δεκαετία του 1980 έως το 1996 (3)

- αντισταθμιστική-πλουραλιστική πολιτική
- 1984 ⇒ θεσμοθέτηση των «Σχολείων των Αποδήμων» στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη ⇒ ίδια θεωρητική αντίληψη με τις Τάξεις Υποδοχής και διαχωριστική λογική (ένταξη μέσω της περιθωριοποίησης)

(Μάρκου 1997: 62-66)

Από το 1996 έως σήμερα (1)

- Ψήφιση του Νόμου 2413/96 για την «Παιδεία Ομογενών και τη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση»: αφορά παιδιά και νέους «με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες»
- Ίδρυση στο Υπουργείο Παιδείας της Ειδικής Γραμματείας Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης
- Ίδρυση του Ινστιτούτου Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης (Ι.Π.Ο.Δ.Ε.)

Από το 1996 έως σήμερα (2)

- Αναδιαμόρφωση-εκσυγχρονισμός των Τάξεων Υποδοχής και των Φροντιστηριακών Τμημάτων
- Μετατροπή επιλεγμένων σχολείων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε «Διαπολιτισμικά»
- Υλοποίηση τεσσάρων μεγάλων προγραμμάτων, με κοινοτικούς πόρους («Εκπαίδευση Ελληνοπαίδων Εξωτερικού», «Εκπαίδευση Τσιγγανοπαίδων», «Εκπαίδευση Μουσουλμανοπαίδων», «Εκπαίδευση Παλιννοστούντων – Αλλοδαπών Μαθητών»)

Από το 1996 έως σήμερα (3)

- Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών (2003)
- «Ευέλικτη Ζώνη διαθεματικών και δημιουργικών δραστηριοτήτων» για το δημοτικό σχολείο
- «Ζώνη καινοτόμων δράσεων» για το γυμνάσιο και «Ολοήμερο Σχολείο» (τέλη δεκαετίας 1990)
(Νικολάου 2011: 195-204)

Κριτική

- Τα έως τώρα μέτρα θεσπίστηκαν στοχεύοντας στην επιμέρους προσέγγιση των «διαφορετικών» ομάδων και όχι στη συνολική θεώρηση της διαπολιτισμικής συμβίωσης όλων των μαθητών (συμπεριλαμβανομένων των γηγενών) στο εκπαιδευτικό σύστημα.
- Η διαπολιτισμική εκπαίδευση, με τους στόχους και τις αρχές της, εξακολουθεί να βρίσκεται σε θεωρητικό επίπεδο.

Η διαχείριση της εκπαιδευτικής ετερότητας στη Γερμανία (1)

- Αρχικά δεν είχε τεθεί εκπαιδευτικό θέμα γιατί:
 - ✓ και για τις δύο πλευρές ήταν δεδομένο ότι οι φιλοξενούμενοι εργάτες θα επέστρεφαν και θα επανεκτασσόταν στη χώρα προέλευσης
 - ✓ οι σχέσεις ήταν καθαρά εργασιακές
- Τα δεδομένα αλλάζουν, όταν οι εργάτες φέρνουν ή αποκτούν οικογένεια και παιδιά γιατί:
 - ✓ επιθυμούν να διατηρήσουν την πολιτισμική τους ταυτότητα

Η διαχείριση της εκπαιδευτικής ετερότητας στη Γερμανία (2)

- ✓ θέλουν να αποφύγουν τη γκετοποίηση και τον κοινωνικό αποκλεισμό
- ✓ θέλουν να αποκτήσουν τα προσόντα που απαιτούνται για την κοινωνική ένταξη στη χώρα υποδοχής

«Αρχή της διπλής στρατηγικής»

- Ενσωμάτωση, αλλά παράλληλα και κάποιες κινήσεις που αφήνουν ανοιχτή την προοπτική επιστροφής και ένταξης στη χώρα προέλευσης → ανέφικτος στόχος → ανεπαρκής προετοιμασία στη μητρική γλώσσα

Τύποι προγραμμάτων

- 16 διαφορετικά εκπαιδευτικά συστήματα από κάθε κρατίδιο της Γερμανίας αλλά εκπαιδευτικά μοντέλα που είναι βασικά όμοια:
 - ✓ Προπαρασκευαστικές τάξεις
 - ✓ Τμήματα μητρικής γλώσσας
 - ✓ Ελληνικά «εθνικά σχολεία»
 - ❖ Εναλλακτικό μοντέλο
 - ✓ Δίγλωσσες τάξεις
 - ✓ Κανονικές γερμανικές τάξεις

Προπαρασκευαστικές τάξεις

- Σκοπός: η προετοιμασία των αλλοδαπών μαθητών για την ένταξή τους στις γερμανικές τάξεις
- Φοίτηση έως 2 χρόνια
- 2/3 ελληνόγλωσση - 1/3 γερμανόγλωσση εκπαίδευση
- ανομοιογένεια ως προς την ηλικία, σχολική εμπειρία κτλ ➔ προβλήματα που μάλλον τείνουν να καταργήσουν τις τάξεις αυτές

Τμήματα μητρικής γλώσσας (1)

- Λειτουργούν τα απογεύματα ή σε κάποια κρατίδια είναι ενσωματωμένα στα κανονικά πρωινά προγράμματα.
- Εκπαιδευτικοί:
 - ✓ έρχονται από Ελλάδα χωρίς γνώση των ιδιαιτεροτήτων της εκπαίδευσης που καλούνται να προσφέρουν

Τμήματα μητρικής γλώσσας (2)

- ✓ Δεν υπάρχει η απαιτούμενη επαφή και αλληλεπίδραση με τους συναδέλφους του γερμανικού σχολείου
- Μαθητές υπερφορτώνονται με μαθήματα που γίνονται με ακατάλληλες μεθόδους χωρίς νόημα
 - ➔ Αρνητική στάση, εγκατάλειψη προγράμματος

Ελληνικά «εθνικά σχολεία»

- Αντίδραση των Ελλήνων γονέων στην ολοκληρωτική ένταξη
- Ίδρυση εθνικών σχολείων
- Η γερμανική πολιτική επίσημα τα αρνείται αλλά στην πράξη τα ανέχεται, γιατί 1) αποσυμφορούνται οι κανονικές τάξεις, 2) προκύπτουν οικονομικά οφέλη
- Ίδιο Π.Σ., ίδια βιβλία → αρνητικά της μεταφύτευσης ενός εκπαιδευτικού συστήματος σε ένα ξένο κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον
- Καλύτερη εκμάθηση της μητρικής γλώσσας αλλά παραμελείται η κοινωνική και επαγγελματική ένταξή τους στη χώρα υποδοχής

Δίγλωσσες τάξεις

- Τάξεις των οποίων το πρόγραμμα αποτελείται από ανάλογη εκπαίδευση και στις δύο γλώσσες
- Αρχικά αναλογία υπέρ της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης, μετά υπερισχύει η γερμανόγλωσση

Κανονικές γερμανικές τάξεις

- Διαφορετική γλωσσική ικανότητα απ' ότι οι Γερμανοί μαθητές → σχολική αποτυχία των αλλοδαπών
- Προπαρασκευαστικά τμήματα → σε 2 το πολύ χρόνια να ενταχθούν στα γερμανικά σχολεία
- Μερικές φορές δεν λειτουργούν, γιατί δε συμπληρώνεται ο απαιτούμενος αριθμός ⇨ ένταξη χωρίς προετοιμασία. Το πόσο καλά ξέρουν τη γλώσσα καθορίζει τη σχολική επιτυχία.

Εναλλακτικό μοντέλο εκπαίδευσης

- Σχολεία ως ενδιάμεση λύση → διαφοροποιημένα και από τα ελληνικά και από τα γερμανικά
- Δυνατότητα ενεργούς- προσθετικής διγλωσσίας
- Π.Σ. προσαρμοσμένο
- Εμπλοκή γονέων στη ζωή του σχολείου
- Αλλαγές σε επιμέρους μαθήματα
π.χ. Ελληνική Γλώσσα & Λογοτεχνία / Γερμανική Γλώσσα & Λογοτεχνία
- Εκπαιδευτικοί από την παροικία σε τομείς που κατέχουν (Μητακίδου 1999)

Η διαχείριση της εκπαιδευτικής ετερότητας στη Βρετανία

- Αρχικά → αφομοιωτική πολιτική
- Στη συνέχεια → στοιχεία αντιρατσιστικής και διαπολιτισμικής εκπαιδευτικής πολιτικής
- Έχουν αναπτυχθεί ιδιαίτερα τα Αγγλικά ως δεύτερη γλώσσα → τα παιδιά των μειονοτήτων υποστηρίζονται στην κατανόηση της γλώσσας: 1) με μαθήματα προετοιμασίας, 2) μέσα στο κανονικό μάθημα, 3) με τη βοήθεια δεύτερου δίγλωσσου εκπαιδευτικού
- Η διδασκαλία της μητρικής γλώσσας οργανώνεται από τις κοινότητες- καμία ανάμειξη του βρετανικού κράτους
- Δικαίωμα στους μετανάστες για συμμετοχή στις απολυτήριες εξετάσεις της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ακόμα και αν έχουν φοιτήσει σε άλλον τύπο εκπαίδευσης

Η διαχείριση της εκπαιδευτικής ετερότητας στη Σουηδία

- Διδασκαλία της μητρικής γλώσσας → δίωρα εβδομαδιαία μαθήματα.
- Την ευθύνη φέρουν οι σουηδικές αρχές → διορίζουν, αποζημιώνουν, μετεκπαιδεύουν εκπαιδευτικούς
- Διδασκαλία 80 περίπου γλωσσών

Η διαχείριση της εκπαιδευτικής ετερότητας στη Γαλλία

- Εφαρμογή μοντέλου ενσωμάτωσης
- Ένταξη των μαθητών στα σχολεία της κυρίαρχης ομάδας και εφαρμογή υποστηρικτικών εκπαιδευτικών μέτρων (π.χ. Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας)
- Η μητρική γλώσσα δεν λαμβάνει ιδιαίτερη σημασία

Η διαχείριση της εκπαιδευτικής ετερότητας στις ΗΠΑ

- Αρχικά: προσπάθεια αφομοίωσης (melting pot)
- Αφύπνιση εθνικών κινημάτων των μειονοτήτων
→ νόμος για τη δίγλωσση εκπαίδευση (Bilingual Education Act) → 1968
- Δικαίωμα στα παιδιά με περιορισμένη γνώση Αγγλικών να εκπαιδεύονται τουλάχιστον τα πρώτα χρόνια της σχολικής τους ζωής στη μητρική τους γλώσσα με παράλληλο στόχο την αύξηση της επάρκειας στην Αγγλική

Η διαχείριση της εκπαιδευτικής ετερότητας στον Καναδά

- Φιλοσοφία του «μωσαϊκού»
- Εξαιρετικά πετυχημένο πρόγραμμα δίγλωσσης εκπαίδευσης για αγγλόφωνα παιδιά στην περιοχή St. Lambert στο Μόντρεαλ → κύρος και εκτίμηση για τη μητρική γλώσσα και τον πολιτισμό των μειονοτικών ομάδων

(Cummins 1999, Μητακίδου 1999)

Βιβλιογραφία

1. Cummins, J. (1999), *Ταυτότητες υπό διαπραγμάτευση. Εκπαίδευση με σκοπό την ενδυνάμωση σε μια κοινωνία της ετερότητας*, Μεταφρ. Σ. Αργύρη, Αθήνα: Gutenberg.
2. Δαμανάκης, Μ. (2002), *Η Εκπαίδευση των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών στην Ελλάδα. Διαπολιτισμική Προσέγγιση*, Αθήνα: Gutenberg.
3. Μάρκου, Γ. (1997), *Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. Ελληνική και Διεθνής Εμπειρία*, Αθήνα: χ.χ.
4. Μητακίδου, Χ. (1999), «Διεθνή παραδείγματα» στο: Μητακίδου Χρυσούλα, *Εκπαίδευση μειονοτήτων και ομάδων που απειλούνται από κοινωνικό αποκλεισμό, διδακτικές σημειώσεις*, Θεσσαλονίκη.
5. Νικολάου, Γ. (2011), *Διαπολιτισμική διδακτική. Το νέο περιβάλλον-βασικές αρχές*, Αθήνα: Πεδίο.

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Γεωργία Μπουρουτζή
Θεσσαλονίκη, Μάρτιος 2014

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

